

EDEBÎ METİN AKTARMALARI BAĞLAMINDA TÜRKÇEYE VE ÖZBEKÇEYE YAPILAN AKTARMALARA BİR BAKIŞ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Veli Savaş YELOK¹

¹ Dr. Öğr. Üy., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, savas.yelok@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2889-921X.

Geliş Tarihi: 27.06.2019 Kabul Tarihi: 02.08.2019

Öz: Bir milletin gelenek ve göreneklerini, millî ve manevi değerlerini öğrenme yollarından biri de onun edebiyatını tanımaktır. Aktarma çalışmalarına konu olan edebî metinler, kurmaca olmaları ve meydana gelişlerinde kullanılan sanatsal dil sebebiyle güçlü bir anlatım ve kültürel birikim içeren, sanat değeri yüksek metinlerdir. Türk topluluklarının edebiyatlarından edebî metinleri çevirme çalışmaları, esasen 1990'lı yıllardan önce başlamış olsa da bu, 1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılması sonrasında daha geniş çevrelerin konusu hâline gelmiştir. Bu makalede, Türkçeden Özbek Türkçesine ve Özbekçeden Türkiye Türkçesine yapılan edebî metin aktarma çalışmaları ile her iki lehçede karşılıklı olarak aktarılan eserler ve bunların sayısı hakkında bilgi verilerek bir durum tespiti yapılması amaçlanmıştır. Söz konusu lehçelere aktarması yapılan eserlerin yazarlarının edebî yönelişleri hakkında da değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca Özbek ve Türk yazarlarının aktarılmış/tercüme edilmiş eserlerinden hareketle yapılacak yeni tercümelere, yazar ve eser tercihleriyle tercüme sürecinde takip edilecek esaslarla ilgili tespit ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çağdaş Özbek Edebiyatı, Çağdaş Türk Edebiyatı, Aktarma/Tercüme, Edebî eser aktarması, Aktarma/Tercüme çalışmaları, Kültürel farklılıklar.

AN OUTLOOK ON TRANSLATIONS TO TURKISH AND THE UZBEK LANGUAGE WITHIN THE CONTEXT OF LITERARY TEXT TRANSLATIONS

Abstract:

Getting to know and studying the literature of a society is a great way to learn the life style, customs, traditions and the moral and spiritual values of a society. Literary texts which are subjects of translation studies have high artistic value and strong narration as they are products of fiction and use artistic language. Although Turkic aristocrats started translating literary texts of each other's literatures before the 1990s, with the breakup of the Soviet Union in 1991, this became the concern of wider literary circles. During this period which is about a quarter of a century, literary works which narrate the ideas, feelings, imagination and the lifestyles of the societies that speak Turkic languages continue to be transferred at present. The aim of this article is to study the works of literary text translations from Turkish to the Uzbek language, and from the Uzbek language to Turkish, as well as giving information on the number of these texts transferred from both dialects.

In addition to the information on the works of art translated to the mentioned dialects, evaluations have been made on the literary tendencies of the writers of these texts. In addition, suggestions and evaluations have been made for the principles to be used in future translations and the choice of writers and literary texts based on the texts already translated.

Keywords: Contemporary Uzbek Literature, Contemporary Turkic Literature, Translation, Literature Translation, Translation Studies, Cultural Differences

1. Giriş

İnsanlığın gelişiminde, milletler arasındaki iletişim ve etkileşimin gerçekleşmesinde ve medeniyetlerin tesisinde edebî eserler önemli bir role sahiptir. Bunların meydana gelme sürecine katkı sağlayan önemli unsurlardan birisi de şüphesiz, "aktarma"lardır. İnsanlık tarihinde yüzyıllardır gelişim ve etkileşimin varlığını devam ettirmesine yardımcı olan, kültürler arası etkileşimde de doğal olarak ciddi yer teşkil eden aktarma/çeviri; bir dilde yazılmış metnin, bir başka dile anlamını ve anlatım bütünlüğünü kaybetmeyecek şekilde aktarılma sürecini ve bunun sonunda ortaya çıkan ürünü karşılar.

Diller ve kültürler arası aktarımın araçlarından olan aktarma/çeviri çalışmasına konu edilen eserler, sadece bir dilden başka bir dile bilgi aktarım faaliyeti değildir. As-

ında söz konusu çaba, aynı zamanda aktarma/ çeviri yapılan diller arasında bilginin, kültürün, toplumsal yapı ve hayat tarzlarının aktarımını da içine alır. Dolayısıyla bu çalışmalara, özünde ortaklaşa bir etkinlik (Erhat, 1978, 54) ve *karşılıklı anlaşmayı sağlamak için göstergelerin eşdeğerini bulma işi* (Cömert, 1978, 3) olarak bakılmalıdır.

Bilindiği üzere kültür tanışıklığına, diller ve kültürler arasındaki aktarımın ürünü olan çeviri/aktarma sayesinde ulaşılabilir. Zihnî, fikrî ve medenî intibakı sağlayan aktarma/çeviri vasıtasıyla çalışmaya konu olan diller/lehçeler arasında bilgi, kültür, toplumsal yapı ve hayat tarzının aktarımı da yapılır. Edebî eserler bir halkın millî kimliğini tesis ederek millet olma sürecinin ve kendisini ortaya koymasının delilidir. Bunlarda söz konusu halkı millet hâline getiren değer ve düşüncelerin bütünü de görmek mümkündür. Söz konusu faaliyete konu olan edebî metinler, kurmaca olmaları ve meydana gelişlerinde kullanılan dil sebebiyle güçlü bir anlatım ve kültürel birikim içeren, sanat değeri yüksek olan ürünlerdir. Bu mahiyetteki metinlerin tercüme edilmesi aslında, okuyucunun henüz tanımadığı bir dünyaya ait değerlerin onun dünyasına taşınması anlamına gelir; bu da çevirmenin büyük bir sorumluluk altına girdiğini gösterir.

İnsanlar arasındaki iletişimin bir türü ve özel şekli olan çeviriden/aktarmadan beklenen, onun bilgi ve kültür alışverişine imkân sağlamasıdır. Bu bakımdan çevirmenin belirlediği hedef çerçevesinde hareket etmesi, muhataplarını önemsemesi gerekir. Bunu yaparken “alıcı” olarak da adlandırılan muhatabına neyi anlattığı/aktardığı kadar nasıl yaptığı da önemlidir. Dolayısıyla söz konusu muhatabın/alıcının kim olduğuyla birlikte onun hangi gelenek, görenek ve davranış biçimlerine sahip olduğu da dikkate alınmalıdır. Bu noktada çeviri/aktarma faaliyeti, âdeta farklı iki kültür arasında köprü görevi yapar. Çevirilerde/aktarmalarda çoğu zaman aktarılan şey kültürdür; kültür aktarımının en yoğun görüldüğü faaliyetlerde, edebî çeviriler ve aktarmalardır. Edebî eser çevirmeni/aktarıcısı, çıkış dili/lehçesi ile hedef dil/lehçe arasındaki geçiş noktasını kontrol eden kişi konumundadır.

Voltaire, kültürü *insan zekâsının gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi olan ve insanın yaşamda sosyal yönden miras olarak aldığı unsurları içeren* (Nalcioğlu, 2001, 10) sistem olarak değerlendirirken Eliot Taylor, *toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, sanat, ahlak, gelenekler ve benzeri yetenek ve alışkanlıkları kapsayan bir bütün* (Güvenç, 1985, 22) olarak izah eder. Bu yönüyle kültürün çok çağrışımlı ve zengin tarafına dikkat çekilmiş, toplum değerlerini kapsayıcı bir bütünlük arz ettiği hususu vurgulanmıştır. Farklı yapı ve özellikleri çerçevesinde, her insan topluluğu, kendine has bir kültüre sahiptir. Dolayısıyla kültür, *tarihsel bir ürün olmak üzere oluşmuş, geleneklerine bağlı bir toplum içinde onun medeni donanımı ve araçları ile karşılıklı etkileşim sonucunda ortaya çıkmış unsurların kaynaşması ile bir bütün hâline gelmiştir*. (Nalcioğlu, 2001, 11)

Kültürün en önemli unsuru, nakledicisi ve aynası olma işlevini üstlenen ‘dil’, aynı zamanda onu vücuda getirenler üzerinde önemli güce ve tesire sahiptir. Bu yönden

bakıldığında dil, kültür ve edebiyat arasındaki münasebet dikkate değerdir. Bilhassa roman, hikâye ve şiir gibi edebî metinlerin çevirisinde/aktarmasında kültür aktarımı büyük öneme sahiptir. İyi bir aktarımın gerçekleşmesi, öncelikle her iki kültürün tanınması ve bilinmesiyle mümkün olabilir. Nitekim Köksal Dinçay, iyi çeviri yapmanın temel ilkelerini; *eserin içeriğini iyi kavrama, birebir çeviriden kaçınma, hem kaynak hem de hedef dile hâkim olma, hedef dilin kültüründe geçerli olan ifadeleri kullanma ve yazarın üslubunu doğru aktarma* (Dinçay, 1995, 25) şeklinde sıralar.

Kültürü meydana getiren unsurların yoğun şekilde yer aldığı edebî metinler, kurmaca olmaları ve sanatsal bir üsluba bina edilmeleri yönüyle, diğer ürünlerden farklılık gösterir. Onlar güçlü bir anlatıma sahip, ait oldukları milletin kültürel birikimini içeren, sanat değeri yüksek edebî ürünlerdir; biçim ve içerikleri vasıtasıyla okur üzerinde hem estetik tesir bırakır hem de okuma faaliyetini daha zevkli hâle getirirler. Bu tür metinlerin bir başka dile çevirisiyle aslında bir milletin kültürünün (medeniyetinin, geleneğinin, göreneğinin, inanışlarının, dünya görüşlerinin, yaşam biçimlerinin) bir diğer milletin okurlarına takdim edilmesi, onların bunlardan yararlanması, birbirine yaklaşması, birbirleriyle iletişim kurması amaçlanır. Tahsin Aktaş'a göre bir dilden yapılacak tercümeyle konu olan *eserin seçiminde çevrilecek eserin muhtevasına, üslubuna (ifade biçimi) ve eserin muhatabı üzerinde bırakacağı tesire dikkat edilmesi* (1996, 38) gerekir. Bunun içindir ki mütercim/aktarıcı, okuyucu tarafından bilinmeyen bir dünyanın ürününü, onun dünyasına getirmek üzere büyük bir sorumluluk altına girmiştir. Yine aktarıcının/tercümanın, çeviri/aktarma faaliyetine konu olan dil ve kültürü bilmesinin yanı sıra onun *kendi diline hâkimiyetini, onu kullanmadaki yeteneğini ispatlamış olması, kendi kültürünü iyi tanıması ve en azından kıyaslamalı yaklaşıma elverecek ölçüde çevirisi yapılacak eserin ait olduğu dil ve kültüre* (Bozkurt, 1989, 227) de aşına olması gerekir.

2. Özbek Edebiyatından Türkçeye Aktarılan Eserler

Türk soyluların edebiyatlarından metin aktarma çalışmaları, Türkiye'de esasen akademik çevrelerde çok önceden başlamış olsa da bu konu Sovyetler Birliğinin 1991 yılında dağılmasıyla birlikte daha geniş çevrelerin meselesi hâline gelmiştir. Günümüzden bakıldığında çeyrek asrı geçen zaman zarfında, önce Türk lehçelerinin öğrenilmesine imkân hazırlayan dil bilgisi konularını ihtiva eden çalışmalar yapılmış; hemen arkasından da bu toplulukların fikir, duygu ve hayal dünyası ile onların hayata bakışını anlatan edebî eserler karşılıklı olarak aktarılmıştır. Özbek edebiyatından Türkiye Türkçesine aktarılan eserlere bakıldığında bu mahiyetteki ilk çalışmalar 1970 yılında yapılmış, günümüze kadar olan süreçte de yükselen bir ivmeyle devam etmiş; halk edebiyatını, klasik ve modern edebiyatı çevreleyen geniş bir yelpazedeki birçok önemli eser, Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine kazandırılmıştır.

Bu çalışmalara Türkiye Türkçesi tarafından bakıldığında çeşitli roman, hikâye ve destanın Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarıldığı görülmüştür. Özbek halk edebiyatının Türkiye'de tanıtılması ve okunması amacıyla yapılan çalışmalardan kitaplaş-

miş olanlardan bazıları *Alpamiş Destanı* (Fazıl Yoldaşoğlu, Haz. Aysu Şimşek-Canpolat, Aynur Öz, 2000), *Ayçınar Destanı* (Kadir Rahimov, Haz. Ayşe Solmaz, 2007), *Melike Ayyar Destanı* (Fazıl Yoldaşoğlu, Akt. Dilek Yücel, 2007), *Eralı ve Şirali* (Töre Mirzayev, Haz. Selami Fedakâr, 2009), *Huşkeldi ve Belagerdan* (Töre Mirzayev, Cabbar İşankul, Akt. Rıdvan Öztürk, 2011), *Özbek Efsaneleri* (Hüseyin Baydemir, 2011), *Özbek Sözlü Geleneğinde Masallar* (Selami Fedakâr, 2011), *Özbek Halk Masalları* (Hüseyin Baydemir, 2013), *Rüstem Han Destanı* (Selami Fedakâr, 2016), *Dalli* (Ergaş Cumanbulbuloğlu, Akt. Dilek Sezer 2017)dir.

1900'lü yıllardan itibaren teşekkül etmeye başlayan ve Özbeklere yeni bir dönemi, müstakil bir hayatı, devleti ve hür sanatkârları müjdeleyerek günümüze kadar devam eden Modern Özbek edebiyatı için de benzer bir durum söz konusudur. Bu sayede Özbek edebiyatını meydana getiren sanatkârlar ve onların eserleri Türk okuyucuların dikkatinden uzak kalmamıştır. Özbekçeden aktararak/çevrilerek Türk okuyucusunun dikkatine sunulan ve farklı yayınevleri tarafından baskıları tekrar tekrar yapılan eserlere *Buhara Cellâtları* (Sadreddin Âynî, Çev. Yalçın Tura, 1970), *Ötken Künler* (Abdullah Kadiri, Çev. Ahsen Batur, 1993), *Kefensiz Gömülenler* (Şükrulla, Çev. Ahsen Batur, 1993), *Nevâî* (M. T. Aybek, Çev. Ahsen Batur, 1995), *Unutulan Sahiller* (Nur Ali Kabul, Çev. D. Ahsen Batur, 1996), *Kelinler Kozgalanı (Gelinlerin İsyanı)* (Said Ahmed, Akt. A. Öz-I. Kuçkartayev, 1997), *Muhabbat (Sevda)* (Abdulla Kahhar, Akt. Ayhan Çelikkbay, 2001), *Köhne Dünya* (Adil Yakubov, Çev. Ahsen Batur, 2003), *Sarı Devın Ölümü: Sihirli Kalpak- 1* (Hudayberdi Tohtabayev, Çev. Ahsen Batur, 2003), *Sarı Devın Ölümü: Sarı Devın Sonu -2* (Hudayberdi Tohtabayev, Çev. Ahsen Batur, 2003), *Adalet Menzili* (Adil Yakubov, Çev. Ahsen Batur, 2008), *Uluğbey'in Hazinesi* (Adil Yakubov, Çev. Ahsen Batur, 2008), *Ulu Egemenliğe Doğru* (Muhammed Ali Ahmedoğlu, Akt. A. Enis Turan, 2008), *İbni Sina* (Adil Yakubov, Çev. Ahsen Batur, 2009), *Mukaddes* (Adil Yakubov, Çev. Ahsen Batur, 2009), *Son Timurlu* (Pirim Kadirov, Çev. Ahsen Batur, 2009), *Kefensiz Gömülenler* (Şükrullah, Akt. Şuayip Karakaş, 2009), *Enver Paşa'nın Vasiyeti* (Nabican Bakiyev, Çev. Çağatay Koçar, 2010), *Ahmet Yesevî* (Sadullah Siyâyev, Akt. Şuayip Karakaş, 2017) örnek verebilir.

Bu aktarmaların yanı sıra Modern Özbek edebiyatının gelişim sürecinin en güzel takip edilebileceği eserler şüphesiz hikâyelerdir. Çünkü hikâyelerden hem bir milletin edebiyatının gelişim süreci takip edilebilir hem de onun neler düşündüğü, nasıl yaşadığı, nelere değer verdiği öğrenilebilir. Yine hikâyelerde bir milletin örf ve âdetleri, hayata bakışı, insan ve toplumla ilgili değerlendirmeleri; insanın fikrî ve manevî değişim ve gelişim süreçleri, hayatını idame ve ikame ettirmede yöneldiği yol ve düşünceler kendisini doğrudan doğruya gösterir. Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktararak/çevrilerek çeşitli dergilerde ya da kitaplarda yayımlanan hikâye sayısı tespitimize göre 128'dir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere aktarılan eserler Özbek hikâyeciliğinin tarihî gelişim sürecini ana hatlarıyla takipte yol gösterecek mahiyettedir:

Tablo-1: Hikâyeleri Türkiye Türkçesine aktarılan yazarlar ve aktarılan hikâye sayıları

Millî Uyanış Devri Özbek Edebiyatı	Mahmudxoja Behbudiy: 1 Abdurauf Fitrat: 1	Abdulla Qodiriy: 2 Abdulhamid Cho'lon: 3
Sovyetler Birliği Dönemi Özbek Edebiyatı	Abdulhamid Majidiy: 1 Abdulla Qahhor: 4 Asqad Muxtor: 1 G'afur G'ulom: 3 Husayn Shams: 1 Mirkarim Osim: 7 Mirmuhsin: 1 Nurali Qobul: 2 Odil Yoqubov: 4 O'lmas Umarbekov: 4 Omon Muxtor: 2	O'tkir Hoshimov: 6 Oybek: 1 Oydin: 1 Pirimqul Qodirov: 1 Qamchibek Kenja: 1 Rahmat Fayziy: 1 Said Ahmad: 4 Saida Zunnunova: 2 Shokir Sulaymon: 1 Shukur Xolmirzayev: 6 Tohir Malik: 2
Bağımsızlık Dönemi ve Sonrası Özbek Edebiyatı	Abdulatif Abdullayev: 1 Abdulhamid Ismoil: 1 Abduqayum Yo'ldosh: 1 Abulqosim Mamarasulov: 1 Ahmad A'zam: 3 Alisher Ibodinov: 1 Ashurali Jo'rayev: 1 Bahtiyar Nuriddinov: 1 Erkin A'zam: 3 Erkin Malik: 1 Erkin Samandar: 1 G'affor Hotamov: 1 G'ulom Karimiy: 1 Isajon Sulton: 8 Javlon Jovliyev: 1 Jo'ra Fozil: 1 Jumanazar Beknazar: 1 Mahmud Yo'ldoshev: 1 Mas'uma Ahmedova: 1 Mashrab Boboyev: 1 Mehriniso Abdurahmonova: 1 Muazzam Ibrohimova: 1	Nazar Eshonqul: 9 Nodir Normatov: 1 Normurod Norkobilov: 1 N. Muhammed Raufhan: 5 O'ktemay: 1 Olim Otaxon: 1 O'rinbay Usmon: 1 O'tam Mirzayor: 1 Said Anvar: 1 Salomat Vafo: 1 M.Muhammad Do'st: 1 Shodiqul Hamroyev: 1 Shoyim Bo'tayev: 1 Sobir O'nar: 1 Tog'ay Murod: 3 To'lqin Hayit: 1 Ulug'bek Hamdam: 1 Uyg'un Ro'ziyev: 1 Xayridin Sultonov: 2 Xurshid Do'stmuhammad: 2 Zuhra Mamadaliyeva: 1 Zulfiya Kurolboyqizi: 1

Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılarak Türk okuyucusunun dikkatine sunulan hikâyelerden bazıları şunlardır: *Altın Yapraklar* (O'Imas Umarbekov, Çev. Tuğba Bayraktarlar, 2012), *Gidilince Dönülmeyen Kapı* (Said Ahmad, Çev. F. Açık, 2012), *Korku* (Abdulla Qahhor, Akt. V. Savaş Yelok, 2012), *Cinler Bezmi* (Abdulla Qodiriy, Akt. V. Savaş Yelok, 2013), *Ekmekçi Kız* (Abdulhamid Cho'lpon, Akt. V. Savaş Yelok, 2013), *At Sahibi* (Shukur Xolmirzayev, Akt. V. Savaş Yelok, 2014), *Baba* (G'affor Hotamov, Akt. V. Savaş Yelok, 2014), *Bahar Suları* (Said Ahmad, Çev. Tuğba Bayraktarlar, 2014), *Dördüncü Kattaki Sararmış Pencere* (Olim Otaxon, Akt. V. Savaş Yelok, 2014), *Güvercinlerin Dönmediği Akşam* (Nurali Qobul, Akt. V. Savaş Yelok, 2014), *Hasan Keyfi* (G'afur G'ulom, Akt. V. Savaş Yelok, 2014), *Hisamiddin El-Yaği* (Shoyim Bo'tayev, Akt. V. Savaş Yelok, 2014), *Bahaddin'in Köpeği* (Nazar Eshonqul, Akt. V. Savaş Yelok, 2015), *Bir Gün Karınca Olup...* (Nodir Normatov, Akt. V. Savaş Yelok, 2015), *Gölge Oyunu* (Asqad Muxtor, Akt. V. Savaş Yelok, 2015), *Müslüman* (Ulug'bek Hamdam, Akt. V. Savaş Yelok, 2015), *Güneş de Alevdir* (Alisher Ibodinov, Akt. V. Savaş Yelok, 2017), *Karpuz* (Sobir O'nar, Çev. M. Yoldaşev - Y. Özkaya, 2018), *Buhara, Buhara, Buhara* (Javlon Jovliyev, Akt. Hüseyin Baydemir, 2019), *İncir* (Muazzam İbrohimova, Akt. Hüseyin Baydemir, 2019).

3. Türk Edebiyatından Özbekçeye Çevrilen Eserler

Türk edebiyatından Özbek Türkçesine aktarılan eserlere bakıldığında da bu faaliyetin yükselen bir ivmeyle devam ettiği görülür. Bu süreçte Türkiye Türkçesinden Özbekçeye aktarılan eserler şunlardır: *Mahalla Qahvaxonasi (Hikoyalar)* (Said Faik Abasıyanık, Çev. Mirvali Azam, 1977), *Yashil Kecha - Roman* (Reşat Nuri Güntekin, Çev. Mirvali Azam, 1977), *Futbol Qiroli (Roman)* (Aziz Nesin, Çev. B. Boyqobilov - X. Eshto'htarov, 1978), *Tarih Tilga Kirganda: Yuragimga Yaqin Go'shalar Turk Subayining Xotiralari (1914-1923 Yillar)* (Raci Çakıröz, Çev. Rustam Sharipov, 1997), *Hajviy Hikoyalar: Nahotki, Mamlakatingizda Eshaklar Yetishmaydi?* (Aziz Nesin, Çev. Orif Farmon, 1998), *Sirli Mobad* (Ömer Seyfeddin, Akt. A. Öz, Ş. Usmanova, 1998), *Ilonni O'ldirsalar - Roman* (Yaşar Kemal, Çev. Lola Aminova, 2001), *Ko'kbo'rilarning O'limi - Roman* (Hüseyin Nihal Atsız, Çev. Tohir Qahhor, 2001), *Fosforli Javriya - Roman* (Suat Derviş, Çev. B. Muhammad Sharif, 2002), *Jinlar Orasida Qolgan Qiz - Roman* (Hüseyin Rahmi Gürpınar, Çev. Poshshajon Kenjaeva, 2002), *Hajviy Hikoyalar:*

Dardi Bedavo / Dengiz Oyoq Ostida / Chegara Ustidagi Uy (Aziz Nesin, Çev. Nasir Muhammad, 2005), *G'aroyib Bolalar (Roman)* (Aziz Nesin, Çev. Miad Hakimov, 2006), *Hayvonlar Haqida Hikoyalar* (Aziz Nesin, Çev. Miad Hakimov, 2006), *Ko'kbo'rilarning Tirilishi - Romandan Parcha* (Hüseyin Nihal Atsız, Çev. Tohir Qahhor, 2006), *Usmon G'ozixon Tarihiy – Roman* (Tarık Buğra, Çev. Fayzi Shohismoil, 2006), *Hikoyalar: O'zing Aybdorsan / Adabiyot Muxlisi / Esini Kirgizib Qo'ydi / Odam Qanday Aqldan Ozadi* (Aziz Nesin, Çev. Shodmon Otabek, 2007), *Deraza Orti Manzaralari - Hikoya* (Orhan Pamuk, Çev. O. Suyundikova- N. Jo'rayeva, 2008), *Hikoyalar: Kombayn / Dadarning Ishi / Uchoq Chiptasi* (Fakir Baykurt, Çev. Miraziz A'zam, 2008), *Istanbul: Xotiralarva Shahar* (Orhan Pamuk, Çev. Miraziz A'zam, 2008, 2009), *Xorazm* (Yavuz Bahadıroğlu, Çev. B. M. Sharif, 2010), *Malazgirda Juma Tongi (Roman)* (Yavuz Bahadıroğlu, Çev. B. M. Sharif, 2011), *Sharqning Buyuk Xukmdori - Roman* (Dündar Alp, Çev. Tohir Qahhor, 2013), *Choliqushi - Roman* (Reşat Nuri Güntekin, Çev. Mirzakalon Ismoilii, 2014), *Ko'kbo'rilarning Tirilishi – Roman* (Hüseyin Nihal Atsız, Çev. Tohir Qahhor, 2017).

Bu eserlerin dışında Türk edebiyatından seçilmiş hikâyeler antolojisi şeklinde Özbekistan'da yayımlanmış dört eser vardır. Bunlar *Türk Hikâyeleri / Турк Ҳикоялари* (İbrohimov vd., 1958), *Турк Ҳикоялари* (Махмудова, 1979), *Қутилмаган Меҳмон* (Елўқ - Кенжаева, 2011) ve *Бинафша* (Кенжаева, 2015) adlı kitaplardır.

1958 yılında yayımlanan ve eserin kapağında “Türkçeden çevrildiği” belirtilen hikâyelerden oluşan *Türk Hikâyeleri / Турк Ҳикоялари* adlı antoloji, Türk hikâyeciliğinin Özbekistan'da tanınması bakımından önemlidir. Eserin V. Aristova tarafından yazılan “Сўз Боши” [Önsöz] kısmında, Türk hikâyeciliğinin tarihî gelişimi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Söz konusu eserde *Коммунист, Чақирилмаган Меҳмонлар, Ойна, Ҳақорат, Миллий Офат, Рустам* (Fahri Erdinç), *Зайтун ва Нон, Беномоз, Фалоқ, Маъқул Бир Қайтиш* (Ömer Seyfeddin), *Трубани Қўтар Трубани Тушир, Лойдан Котлет, Деҳқоннинг Ўлими, Уч Киши Ўлди* (Sadri Ertem), *Бўри Билан Қўзичоқ, Сўнгсиз Ҳикоя, Бахтли Лайча, Қўйлар Масали* (Sabahattin Ali), *Жаноза* (Suat Derviş), *Севинч, Нон Совун ва Мухаббат, Инжу ва Унинг Отаси, Китоб Савдоси, Уйқу, Болалар ва Катталар, Юк Машинаси* (Orhan Kemal), *Ёриқ Қоя* (Bekir Sıtkı Kunt), *Самовар, Бир Тўда Одам* (Said Faik Abasıyanık), *Усмон Чўлоқ* (Subhi Kilimci), *Солиқ* (Fahri Celaleddin), *Уста Байтуллоқ* (Ziya Yamaç), *Фотограф* (Sabri Saran), *Худо,*

Давлат ва Ер (Samim Kocagöz), *“Инсоф” Устахонаси* (Umran Nazif Yiğiter), *Йигирма Беш Гурушга Америка* (Naim Tirali), *Кимсасиз Шаҳар* (Orhan Hançerlioğlu), *Маҳмут Бейнинг Газетаси* (Oktay Akbal), *Маҳмут ва Қорабои*, *Тақдир* (İlhan Tarus), *Чақалок, Иссиқ Кунда* (Yaşar Kemal) adlı hikâyelerin tercümelerine/aktarmalarına yer verilmiştir.

Турк Ҳикоялари (Маҳмудова, 1979) adlı eserde *Энг Мўҳими Нон, Безори* (Orhan Kemal), *Қочоқ, Жаннат Боғи* (Mahmut Özaу), *Довюррак Аҳмад* (Mehmet Seyda), *Қош Қорайғанда* (Sebahattin Kudret Aksal), *Жўҳоризорда* (Necati Cumalı), *Қудратли Салим, Мачта Учидағи Одам* (Ziyat Selimoğlu), *Занги Бузилган Соат* (Oktay Akbal), *Онаизор* (Kamuran Şipal), *Болакай* (Muzaffer Buyrukçu), *Одамларни Ёлғиз Қолдирманг* (Cengiz Yörük), *Тут Хиёбони* (Bilge Karasu), *Ота, Очик Эшик Ортида* (Tarık Dursun Kakinç), *Германияда Қилинган Эмикдошлар* (Bekir Yıldız), *Илҳом* (Tahsin Yücel), *Агар Ўғил Бўлса* (Demirtaş Seyhun), *Иш Ташлаш* (Adnan Özyalçiner) adlı hikâyelerin Özbekçeye aktarmalarına yer verilmiştir.

Bu iki antolojide hikâyelerine yer verilen yazarların takip ettikleri edebiyat çizgilerine bakıldığında onların önemli bir kısmının “sosyalist realizm” düşüncesi ve esasları çerçevesinde eserler vermiş oldukları dikkati çekmektedir.

Кутилмаган Меҳмон (Елўк - Кенжаева, 2011)ve *Бинафша* (Кенжаева, 2015) adlı eserlerdeyse Türk edebiyatında hikâye türünün oluşumu ve gelişimi esasında hareket edildiği, yazar ve eser seçiminde Türk edebiyatında hikâye türünün macerasının objektif bir çerçevede verilmeye gayret edildiği, yazarların edebî çizgisini ve üslubunu öne çıkaran metinlerin tercih edildiği görülür. Söz konusu eserlerden *Кутилмаган Меҳмон*'da yer alan hikâyeler *Ayubsultonlik Yo'lovchi* (Memduh Şevket Esendal), *Rashk* (Ömer Seyfeddin), *Shaftolizor* (Refik Halid Karay), *Kaptar Ovi* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), *Shoir Najmi Afandining Bahor Qasidasi* (Nahid Sırrı Örik), *Arzirumlik Tahsin* (Ahmet Hamdi Tanpınar), *Xudo Haqqi Kilosi Saksonga Tushdi* (Kenan Hulusi Koray), *Xaritada BirNuqta* (Said Faik Abasıyanık), *Ovoz* (Sabahattin Ali), *Suzilib Tushayotgan Kun Nuri* (İlhan Tarus), *O'ttiz Yildan So'ng* (Samet Ağaoğlu), *Ertaga Degan Gap Yuq* (Tarık Buğra), *Lotereya Chiptasi* (Orhan Kemal), *Iznikli Laylak* (Haldun Taner), *Madaniyatning Ehtiyot Qismi* (Aziz Nesin), *Maydon* (Sabahattin Kudret Aksal), *Yo'qolgan* (Necati Cumalı), *Rumelihisor Bandargohi* (Oktay Akbal), *Kaklik Qo'shig'i* (Nezihe Meriç) ve *Kutilmagan Mehmon* (Ferit Edgü); *Бинафша* 'de yer alan hikâyeler

Ҳавво (Vüsat Bener), *Аёл* (Tanik Dursun Kakınc), *Бинафша* (Mustafa Necati Sepetçioğlu), *Бу Ҳақда Мендан Эшит* (Orhan Duru), *Бепул Интернат* (Fıruzan), *Марямнинг Кўз Ёшлари*, *Алвасту* (Şevket Bulut), *Азобли Ўлим* (Rasim Özdenören), *Хилватда Кечган Умрим* (Tomris Uyar), *Қадимда* (Sevinç Çokum), *Юлдуз Тўзони* (Mustafa Kutlu), *Айро Йўллар* (Osman Çeviksoy)dir.

4. Türk ve Özbek Edebiyatlarından Yapılacak Aktarmalara Yönelik Tespit ve Değerlendirmeler

Özbekistan -Türkiye ilişkilerinin geliştiği 1990 yılı devamında geçen zaman zarfında edebî metinlerin aktarılmasının usul ve esasları konusunda özel olarak bir çalışma yapılmamış, bu işin prensipleri ortaya konulmamıştır. Her iki lehçede tercüme işiyle meşgul olanlar, eser tercihlerini daha ziyade edebî zevklerine göre yapmış; tercümelelerinde de kendi filolojik birikim ve kabiliyetleri çerçevesinde bir yol takip etmiştir. Burada yapılacak tespitler hem Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine hem de Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine yapılacak edebî eser tercüme çalışmalarına yöneliktir:

1. Aktarma faaliyeti, öncelikle karşılıklı iki lehçenin/dilin çok iyi bilinmesini gerektirir. Aktarma yapma esasında bakıldığında söz konusu lehçeleri/dilleri bilmek, sadece basit bir anlaşma seviyesindeki bilmeyi değil, bunun daha da üzerinde sanat-kârane bir filolojik birikim ve kabiliyeti gerektirir. Bu nitelikler olmadığında, karşılıklı olarak her iki lehçeye aktarılan metinler, sadece gramatikal nitelikleri çerçevesinde çevrilmiş, yazarın eserine verdiği ruh olan üslup ve edebî zevk ortadan kalkmış olur. Bu da edebî eserler aracılığıyla Türk soyluların birbirine duyduğu merak ve heyecanı karşılayamaz, doğal olarak aktarma faaliyetine konu olan edebî eserler de hak ettiği ilgiyi görmesine engel olabilir. Dolayısıyla aktarma yapma işiyle meşgul olanların, dili doğru ve güzel kullanmaları gerekir. Söz konusu hususlara dikkat edilmediği zaman, dilin musikisinin fark edilmediği veya bundan uzaklaşıldığı için yazarına ait olmayan eserler ortaya çıkabilecektir. Hâlbuki edebî eser, alelâde bir haber yazısı değildir. Uzak fikrî çağrışımlarla duygu ve heyecanın orijinal metindekinden uzaklaşması şeklinde değerlendirilebilecek olan bu durum, eserin okunabilirliğini de kendisinden istifade imkânını da ortadan kaldıracaktır. Aktarma faaliyetinde estetik endişenin bulunmaması, çalışmaya konu olan edebî eseri hiç şüphesiz kaba bir kelime yığını hâline getirecektir. Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine veya Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine edebî eser aktarması yapacakların estetik endişeyi göz ardı etmemeleri, her devirde bütün toplumları en derinden etkileyen bir sanat faaliyeti olan edebiyata ve edebî esere karşı gerekli ihtimamı göstermeleri yerinde olacaktır. Estetik endişenin ihmal edilmesi, bütün dünyada ve her devirde toplumları derinden etkileyen sanat faaliyeti olan edebiyatı ve edebî eseri hafife almak anlamına gelecek hatta sahibi hem de vârisi olmakla iftihar edilen zengin bir medeniyet görmezden gelinmiş olacaktır.

2. Bilindiği üzere tercüme faaliyeti, çileli bir iştir. Aktarma işiyle meşgul olanların çalışmalarına konu edindikleri eserlerin tercümesine başlamadan önce, hiç olmazsa, bu edebî eserin hangi şartlar altında vücuda getirildiğini anlamaya çalışmaları gerekir. Eserin asıl sahibi olan sanatkârın hayat ve olaylar karşısında hangi merhalelerden geçtiği; onun bir cümleyi hatta bir kelimeyi yazmadan önce neler yaşadığı anlaşılmaya çalışılmalıdır. Bunun göz ardı edilmemesi durumunda tercüman, kendi dilinde orijinal denilebilecek kıymette yeni ve güzel bir eser ortaya koyabilir. Başka bir ifadeyle aktarıncının işini yaparken kendisine Cho'İpon'ın, Asqad Muxtor'ın, Xayridin Sultonov'un, Xurshid Do'stmuhammad'in yahut Zulfiya Qurolboyqizi'nin kendi dilinde yazdığı bir cümleyi, "Bu yazar şayet İstanbul Türkçesiyle yazan biri olsaydı acaba nasıl yazardı?" sorusunu kendisine sorması ve buna uygun bir cevap araması yerinde olacaktır. Aynı şekilde, Türkçeden Özbekçeye tercüme yapanlar için de bu durum geçerlidir. Aslında işin özü de bundan ibarettir. Konunun önemini Yahya Kemâl Beyatlı, "Hayyam Rubâîlerini Türkçe Söyleyiş"te şöyle ifade eder:

"Hayyâm'ı alıp tercüme et derlerse
Öğrenmek için tâlib isen bir derse
Derdim ki rubâîsini nazmetmelisin
Hayyâm onu Türkîde nasıl söylerse" (Beyatlı, 1963, 13)

3. Bir başka husus Özbekçeden Türkçeye ve Türkçeden Özbekçeye çevrilecek edebî eserlerin seçimidir. Yapılacak aktarma çalışmalarına konu olacak metinlerin çağdaş dönem edebî eserlerinden ve edebiyat tarihini meydana getiren ürünlerden seçilmelidir. Bu sebeple çevrilecek edebî metinlerde millî ve evrensel değer ve gerçeklerle, medeniyetlerin etkileşimlerini bir arada yansıtabilen klâsik ve çağdaş yazarların eserleri öncelikli olmalıdır. Aktarma için seçilecek eserlerde her iki kardeş topluluğun ülke gerçeklerini ve yaşam düzenini bilen; edebî eserin ait olduğu ülkenin kültür ve dil coğrafyası ile aile yapısı gibi sistematiklerini tanıyan, bunları millî özlerine uygun bilinç ve anlatımla kurgulayan, anlamlandıran yazarların edebî mirasına öncelik verilmelidir.

4. Bugüne kadar Türkçeden Özbekçeye ve Özbekçeden Türkçeye yapılan tercümelelerde çevirmenlerin eser seçimlerini, kendi edebî zevk ya da tercihlerine göre yaptıkları görülür. Ancak özellikle Türkçeden Özbekçeye yapılan tercümelerde mütercimlerin belirli bir "edebî yöneliş esası"na göre yazar tercihi dikkati çekmekte, bunun da edebiyata daha ziyade sosyalist gerçekçilik çerçevesinde bakanların tarafında olduğu görülmektedir. Hâlbuki modern Türk edebiyatının Batılı anlamda ilk eserlerinin yayımlanmasından günümüze kadar geçen sürede Türk yazarları farklı edebî akım ve düşünceler esasında sayısız eser yayımlamıştır. Bu münasebetle farklı edebî çevrelerin yanı sıra okuyucuların ve edebiyat eleştirmenlerinin "edebî nitelikleri çerçevesinde" üzerinde ittifak ettiği eserlerin Özbekçeye tercüme edilmesi, hem Türk kültürü ve ede-

biyatının Özbek okuyucular tarafından daha iyi tanınmasına hem de Türk edebiyatının gelişim sürecinin Özbek okuyucu ve araştırmacılarının dikkatine sunulmasına yardımcı olacaktır.

5. Aktarmaların esasını teşkil eden bir diğer husus dil özellikleriyle ilgilidir. Özbekçe ve Türkçe arasında yapılacak edebî aktarmalarda her iki yazı dili, belli bir düzeyde birbirinden farklı dil kullanım özelliklerini içerdiği için aktarmalarda genel prensip olarak şunlar göz önünde tutulmalıdır:

a) Aktarma yapılan her iki yazı dilinin söz varlığında bulunan birçok kelimenin, anlatım biçiminin farklı anlamlarda kullanılabildiğine dikkat edilmelidir.

b) Aktarma yapılan her iki yazı dilinde çeşitli kelimelerin, her çeşit mecazlı dil kullanım imkânlarının dipnotlarla açıklanmasına mümkün olduğu kadarıyla az yer verilmelidir. Buna bağlı olarak anlamlar, her iki yazı dilinde daha sık kullanılan ve bilinen uygun kelime, kelime grubu ya da ifade kalıplarıyla anlatılmalı; bunun yapılamadığı yerlerde dipnotta açıklama yoluna başvurulmalıdır.

c) Aktarmaya konu olan dile mahsus standart söz sırasının üslup tercihlerine göre değişimine ve cümlelerin öğelerine göre parçalanarak kullanılmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca cümlelerdeki kelime ve tamlamaların; kelime gruplarındaki sözcüklerin, sözcüklerdeki eklerin vb. düşmesi gibi cümle düzenine ait kullanımlar gelişigüzel değil, eserin çevrildiği dilin mantığına, işleyişine ve edebî anlatımın akışına göre belirlenmelidir.

ç) Aktarmaya konu olan her iki yazı dilinde aynı olan atasözleri ve deyimlerin bulunduğu farkında olunmalı ve bu şekilde olanlar muhafaza edilmelidir. Ayrıca çeşitli atasözleri ve deyimlerin de çevrilen dilde uygun karşılıklarının çoğu kez bulunabileceği ya da benzer varyantlarının olacağı bilinmelidir. Bunların olmadığı durumlarda söz konusu atasözleri yahut deyimler, aktarma metinlerde orijinal şekliyle kullanılmalı, bunlarla ilgili açıklamalar dipnotlarda verilmelidir.

d) Gerek Türkçede gerekse Özbekçede metin aktarmalarında noktalama işaretlerinin kullanımıyla ilgili esaslar dikkatten uzak tutulmaktadır. Bilhassa Türkçeye yapılan aktarmalarda noktalama işaretleri, TDK Yazım Kılavuzu'ndaki kurallara göre değil de aktarıldığı lehçenin kurallarına göre kullanılmaktadır. Noktalama işaretleri Türk lehçelerinin çoğunda, Sovyet Dönemi yazım geleneğine uygun kullanılmıştır. Metin aktarmalarında TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndaki noktalama işaretlerinin kullanım kurallarını (Şükrü Halûk Akalın vd., 2012, 27-42) çoğu kez göz ardı edildiğinden bu metinlerde karışık kullanımlar görülmekte; aktarıcılar noktalama işaretlerini aynı metinde kimi zaman hem Sovyet Dönemi anlayışına hem de TDK Yazım Kılavuzu'ndaki esaslara göre kullanarak kendi içlerinde çelişkiye düşmektedirler. Bunun önüne geçmek için Türkçeye aktarmalarda TDK'nin Yazım Kılavuzu esas alınmalıdır.

e) Aktarma işinde aktarıcıların karar vermede zorlandıkları konulardan biri de Türk lehçelerine özgü özel isimleri Türkiye Türkçesine aktarırken nasıl yazacakları hususudur. Bu konuda aktarıcılar arasında bir birlik sağlanması amacıyla TDK Yazım Kılavuzu'ndaki kurallar (Şükrü Halûk Akalın vd., 2012, 25-27) uygulanmalıdır.

5. Sonuç

Türklerin ve Özbeklerin birbirlerinin dünü, bugünü ve yarını hakkında doğru bir kanaat ve fikre sahip olabilmesinin, onların birbirlerine daha da yaklaşmalarının sağlanmasının temininde metin aktarma çalışmaları büyük önem arz etmektedir. XIX. yüzyılın sonuna doğru yaşanmaya başlanan medeniyetlerin kavuşması doğrultusunda, Batı medeniyetinin de tesiriyle Türk halklarının edebiyatı, XX. yüzyılın bütün edebî tür ve şekilleriyle daha da gelişmiş ve zenginleşmiştir. Kardeş edebiyatların birbirini tanıma, anlama ve birbirlerinin edebî eserlerinden zevk alma sürecine hizmet etmede yapılacak iş, seçkin eserlerin nitelikli aktarmalarla Türk ve Özbek okuyucuların dikkatine sunulmasından geçer.

Kaynaklar

- AHMAD, Said (2012). "Gidilince Dönülmeyen Kapı", Çev. Fatma Açık, Özbek Hikâyeciliği ve Özbek Edebiyatından Seçme Hikâyeler, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara, 2012.
- AHMAD, Said (2014). "Bahar Suları", Çev. Tuğba Bayraktarlar, **Kardeş Kalemler**, S. 85.
- AHMEDOĞLU, Muhammed Ali (2008). **Ulu Egemenliğe Doğru**, Akt. A. Enis Turan, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul.
- AKALIN, Şükrü Halûk vd. (2012). **Yazım Kılavuzu**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- AKARSU, Bedia (1984). **Dil-Kültür Bağlantısı**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- AKTAŞ, Tahsin (1996). Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış, Orsen Matbaacılık, Ankara.
- ALP, Dundar (2013). "Sharqning Buyuk Xukmdori - Roman", Çev. Tohir Qahhor, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, S. 4, 5.
- AYBEK, M. T. (1995). **Nevai**, Çev. Ahsen Batur, Ötüken Yay., İstanbul.
- ÂYNÎ, Sadreddin (1970). **Buhara Cellâtları**, Çev. Yalçın Tura, Varlık Yay., İstanbul.
- BAHODIRO'G'LI, Yavuz (2010). **Xorazm**, Çev. B. M. Sharif, *O'zbekiston*, Toshkent.
- BAHODIRO'G'LI, Yavuz (2011). **Malazgirt'da Juma Tongi (Roman)**, Çev. B. M. Sharif, Extremum Press, Toshkent.
- BAKİYEV, Nabican (2010). **Enver Paşa'nın Vasiyeti**, Çev. Çağatay Koçar, Doğu Kütüphanesi Yay., Ankara.
- BAYDEMİR, Hüseyin (2013). Özbek Halk Masalları, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara.

- BEYATLI, Yahya Kemal (1993). "Rubâî", **Hayyâm Rubâîlerini Türkçe Söyleyişler'le Rubâîler**, Yahya Kemal Enstitüsü Yay., İstanbul
- BO'TAYEV, Shoyim (2014). "Hisamiddin El- Yağî", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 19.
- BOYQURT, F. (2008). Hikoyalar: Kombayn / Dadamning Ishi / Uchoq Chiptasi, Çev. Miraziz A'zam, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, Sayı 4.
- BOZKURT, B. (1989). "Dil Engelini Aşmak: Çeviri ve Sorunları Üzerine Bir İnceleme", **H.Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Beşeri Bilimler Dergisi**, Ankara.
- BUG'RA, Tariq (2006). "Usmon G'ozixon - Tarihiy Roman", Çev. Fayzi Shohismoil, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, S. 5, 6.
- CHAQIRO'Z, (1997). Roji "Tarih Tilga Kirganda: Yuragimga Yaqin Go'shalar Turk Subayining Xotiralari (1914-1923 Yillar)", Çev. R. Sharipov, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, S. 5.
- CHO'LAPON (2013). "Ekmekçi Kız", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 12.
- CÖMERT, Bedrettin (1978). "Kurumsal Açından Çeviri Sorunu", **Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi**, S. 322.
- CUMANBULBULOĞLI, Ergaş (2017). Özbek Destanları VI: Dalli, Haz. Cabbar Eşankul, Akt. Dilek Sezer, Ankara Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- DARVISH, Suot (2002). "Fosforli Javriya – Roman", Çev. Boboxon Muhammad Sharif, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, S. 7, 8.
- DİNÇAY, Köksal (1995). Çeviri Kuramları, Neyir Yay., Ankara.
- ERHAT, Azra (1978). "Türk Dili - Çeviri Sorunları", **Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi**, S. 322.
- ESHONQUL, N. (2015). "Bahaddin'in Köpeği", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 28.
- FEDAKÂR, Selami (2011). Özbek Sözlü Geleneğinde Masallar, Egetan Yay., İzmir.
- FEDAKÂR, Selami (2016). Özbek Destanları 5: Rüstem Han Destanı, Akt. Selami Fedakâr, AKDT-YK Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- FOIQ, Said (1977). **Mahalla Qahvaxonasi (Hikoyalar)**, Çev. Mirvali Azam, G'afur G'ulom Nashriyoti, Toshkent.
- G'ULOM, G'afur (2014). "Hasan Keyfi", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 20.
- GUNTEKIN, Rashod Nuri (1977). **Yashil Kecha (Roman)**, Çev. Mirvali Azam, G'afur G'ulom Nashriyoti, Toshkent.
- GUNTEKIN, Rashod Nuri (2014). **Choliqushi (Roman)**, Çev. M. Ismoilii, Sharq Nashriyoti, Toshkent.
- GURPINAR, Husayn Rahmi (2002). **Jinlar Orasida Qolgan Qiz**, Çev. P. Kenjayeva, Yangi Asr Avlodi Nashriyoti, Toshkent.
- GÜVENÇ, Bozkurt (1985). **Kültür Konusu ve Sorunlarımız**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- HAMDAM, Ulug'bek (2015). "Müslüman", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 26.
- HOTAMOV, G'affor (2014). "Baba", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 22.
- IBODINOV, Alisher (2017). "Güneş de Alevdir", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 37.
- IBROHIMOV, B. vd. (1958). **Türk Hikâyeleri**, Özbekistan SSC Devlet Bedii Edebiyat Neşriyatı, Taşkent. // Иброхимов, Б. в.д., **Турк Хикоялари**, УЗССР Давлат Бадий Адабиёт Нашриёти, Тошкент.
- IBROHIMOVA, Muazzam (2019). "İncir", Çev. Hüseyin Baydemir, **Hece Öykü**, S. 92.
- JOVLIYEV, Javlon (2019). "Buhara, Buhara, Buhara", Çev. Hüseyin Baydemir, **Temrin**, S. 94.
- KABUL, Nur Ali (1996). **Unutulan Sahiller**, Çev. D. Ahsen Batur, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- KADİRİ, Abdullah (1993). Ötken **Künler**, Çev. Ahsen Batur, Art Yay., İstanbul.
- KADİROV, Pirim (2009). **Son Timurlu "Babür ve Oğullarının Romanı" (Tam Metin)**, Çev. Ahsen Batur, İleri Yay., İstanbul.
- KAHHAR, Abdulla (2001), Muhabbat (Sevda), Akt. Ayhan Çelikbay, KTMÜ Yayınları, Bişkek.
- KARAKAŞ, Şuayip (2002), Özbek Hikâyecisi **Mirkerim Asım**, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları, Bişkek.
- MİRZAYEV, T., İŞANKUL C. (2011). Özbek Destanları 4: Huşkeldi ve Belagerdan, Akt. Rıdvan Öztürk, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- MİRZAYEV, Töre (2009). Özbek Destanları I: Erali ve Şirali, Haz. Selami Fedakâr, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- MUSAOĞLU, Mehman (2003). "Türkçede Çeviri ve Aktarma", **Bilig**, Sayı 24.
- MUXTOR, Asqad (2015). "Gölge Oyunu", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 25.
- NALCIOĞLU, Ahmet Uğur (2001). **Adolf Muschg'un 'Im Sommerdes Hasen' Adlı Romanında Kültürlerarası Sorunlar ve Etkileşim**, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- NESİN, Aziz (1978). **Futbol Qiroli (Roman)**, Çev. B. Boyqobilov –X. Eshto'htarov, Yosh Gvardiya Nashriyoti, Toshkent.
- NESİN, Aziz (1998). "Hajviy Hikoyalar: Nahotki, Mamlakatingizda Eshaklar Yetishmaydi?", Çev. Orif Farmon, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, S. 4.
- NESİN, Aziz (2005). "Hajviy Hikoyalar: Dardi Bedavo/ Dengiz Oyoq Ostida/ ChegaraUstidagi Uy", Çev. Nasir Muhammad, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, S. 1.
- NESİN, Aziz (2006). **G'aroyib Bolalar (Roman)**, Çev. Miad Hakimov, Sharq Nashriyoti, Toshkent.
- NESİN, Aziz (2006). **Hayvonlar Haqida Hikoyalar**, Çev. Miad Hakimov, Sharq Nashriyoti, Toshkent.

- NESİN, Aziz "Hikoyalar: O'zing Aybdorsan / Adabiyot Muxlisi / Esini Kirgizib Qo'ydi / Odam Qanday Aqldan Ozadi", Çev. Shodmon Otabek, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, S. 9.
- NORMATOV, Nodir (2015). "Bir Gün Karınca Olup", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 23.
- O'NAR, Sobir (2018). "Karpuz", M. Yoldaşev - Y. Özkaya, **Bağımsızlık Dönemi Özbek Edebiyatı**, Bengü Yay., Ankara.
- OTAXON, Olim (2014). "Dördündü Kattaki Sararmış Pencere", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 21.
- OTSIZ, Husayn Nihol (2006). "Ko'kbo'rilarning Tirilishi – Romandan Parcha", Çev. Tohir Qahhor, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, S. 11, 12.
- OTSIZ, Husayn Nihol (2011). **Ko'kbo'rilarning O'limi**, Çev. Tohir Qahhor, "Ofset Print", Toshkent.
- OTSIZ, Husayn Nihol (2017). **Ko'kbo'rilarning Tirilishi**, Çev. Tohir Qahhor, O'zbekiston Nashriyoti, Toshkent.
- ÖZ, A., KUÇKARTAYEV, İ. (1997). **Kelinler Kozgalanı (Gelinlerin İsyanı)**, Akt. A. Öz-I. Kuçkartayev, Ecdad Yayınları, Ankara.
- PAMUQ, O'rxon (2008). "Deraza Orti Manzaralari – Hikoya", Çev. O. Suyundikova- N. Jo'rayeva, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, S. 5.
- PAMUQ, O'rxon (2008/2009). "İstanbul: Xotiralarva Shahar", Çev. Miraziz A'zam, **Jahon Adabiyoti Jurnalı**, 2008, S. 10, 11, 12; 1.
- QAHHOR, Abdulla (2012). "Korku", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 10.
- QOBUL, Nurali "Güvercinlerin Dönmediği Akşam", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 20.
- QODIRIY, Abdulla (2013). "Cinler Bezmi", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 11.
- RAHİMOV, Kadir (2007). **Özbek Destanları 3: Ayçınar Destanı**, Haz. Ayşe Solmaz, Ankara Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- SEYFEDDİN, Ömer (1998), "*Sirli Mobad*", Akt. A. Öz, Ş. Usmanova, Özbekistan Edebiyatı ve Sanatı, Taşkent, Ocak 1998.
- SİYAYEV, Sadullah (2017). **Ahmet Yesevî**, Akt. Şuayip Karakaş, Cümle Yay., Ankara.
- Şükru'lla (1993). **Kefensiz Gömülenler**, Çev. Ahsen Batur, İtil Yay., İstanbul.
- Şükru'lla (2009). **Kefensiz Gömülenler**, Akt. Şuayip Karakaş, Berikan Yay., Ankara.
- TOHTABAYEV, Hidayberdi (2003). **Sarı Devin Ölümü: Sihirli Kalpak-1**, Çev. Ahsen Batur, Minik Serçe Yay., İstanbul.
- TOHTABAYEV, Hidayberdi (2003). **Sarı Devin Ölümü: Sarı Devin Sonu-2**, Çev. Ahsen Batur, Minik Serçe Yay., İstanbul.
- UMARBKOV, O'Imas (2012). "Altın Yapraklar", Çev. Tuğba Bayraktarlar, **Kardeş Kalemler**, S. 63.

- XOLMIRZAYEV, Shukur (2014). "At Sahibi", Akt. V. Savaş Yelok, **Kurgan Edebiyat**, S. 18.
- YAKUBOV, Adil (2003). **Köhne Dünya**, Çev. Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul.
- YAKUBOV, Adil (2008). **Adalet Menzili**, Çev. Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul.
- YAKUBOV, Adil (2008). **Uluğbeyin Hazinesi**, Çev. Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul.
- YAKUBOV, Adil (2009). **İbni Sina (Doktorların Doktoru İbni Sina'nın Romanı)**, Çev. Ahsen Batur, İleri Yay., İstanbul.
- YAKUBOV, Adil (2009). **Mukaddes**, Çev. Ahsen Batur, İleri Yay., İstanbul.
- YasharKemol (2001). **İlonni O'ldirsalar (Roman)**, Çev. Lola Aminova, Yangi Asr Avlodi Nashriyoti, Toshkent.
- YOLDAŞOĞLU, Fazıl (2000). **Alpamiş Destanı**, Haz. Aysu Şimşek-Canpolat, Aynur Öz, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara.
- YOLDAŞOĞLU, Fazıl (2007). **Özbek Destanları 2: Melike Ayyar Destanı**, Akt. Dilek Yücel, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- ЕЛЎҚ, В. Саваш, КЕНЖАЕВА, Пошшажон (2011). **Кутилмаган Меҳмон**, Akademnashr, Тошкент.
- КЕНЖАЕВА, Пошшажон (2015). **Бинафша (Ҳикоялар)**, "Мумтоз Сўз", Тошкент.
- МАХМУДОВА, Ҳикоят (1979). **Турк Ҳикоялари**, Çev. Ҳикоят Махмудова, Гафур Гулом Нашриёти, Тошкент.